

Biologisk mångfald på Markims kyrkogård

Text och foto: Cristian Jaramillo



Tryckt i juli 2014

www.vallentunaforsamling.se
08-511 862 00

Svenska kyrkan 
VALLENTUNA FÖRSAMLING

Förord till Markims kyrkogårdsområde

Följande dokument utgör delar av den inventering som gjorts på Markims kyrkogård som ett led i arbetet för att gynna den biologiska mångfalden och miljöcertifieringsarbetet genom att tillföra dokumenterad information om de organismer som påträffas i detta område. Informationen skall då kunna fungera för att upplysa besökare på kyrkogårdarna om växter och djur som kan påträffas däri samt i anslutning till dessa och därmed även bidra till en ökad positiv upplevelse.

Inventeringen som har gjorts innefattar följande grupper: Kärlväxter, dagfjärilar, lavar samt mer sporadiska observationer (eventuellt rapporter från andra personer) av andra levande arter/grupper. Gräs samt halvgräs har endast fotodokumenterats till en viss omfattning men på grund av tidsåtgången som det tar för en ordentlig artbestämning utan tidigare erfarenhet, kunde en ordentlig inventering inte göras.

För lavarna gjordes endast en översiktlig inventering över arter som kunde hittas på kyrkogårdarna. Lavar är organismer som består av en symbios (samlevnad/samarbete) mellan en svampkomponent, och oftast, en algkomponent. Detta "samarbete" är bräckligt och känsligt för förändringar i omgivningen och lavar är därför många gånger användbara som signalarter för att kunna upptäcka eller peka på förändringar i ett område eller urskilja områden som kan vara intressanta ur ett bevarandesyfte och därmed kändes lavar som en grupp som kunde vara intressant att inventera på kyrkogården, speciellt då kyrkogårdar utgör speciella habitat för vissa organismgrupper.

Inventeringen av samtliga grupper har varit av kvalitativ karaktär där förekomst av arterna för varje område varit det som prioriterats.

Kyrkogården delades in i mindre delområden (se karta på sidan 25) vilka, till skillnad från övriga grönområden på kyrkogården, har låtit växa mer eller mindre fritt under en del av tillväxtperioden de senaste åren. Inventeringen har därmed varit koncentrerad framför allt på dessa områden och när det gäller kärlväxterna har det gjorts allteftersom de olika arterna blommat för att lättare och mer korrekt kunna artbestämma dem. Vidare har även inventering av träd på kyrkogården gjorts.

Dagfjärilar har inventerats med hjälp av fjärlshåv överallt på kyrkogårdens område, men även närmast utanför för att få med områden som är något mer intakta.

Lavar har inventerats under hösten 2012 när förhållandena varit mer gynnsamma i och med den ökade luftfuktigheten och framförallt på de större träden innanför kyrkogårdsområdet. Ett antal träd av varje art valdes ut för detta ändamål. Lavinventering var mer generell med syfte på att ge en inblick över de vanligaste arterna som kunde påträffas på kyrkogården och är därmed inte en fullständig inventering över alla arter då detta kräver mer tid och erfarenhet för att kunna identifiera alla arter.

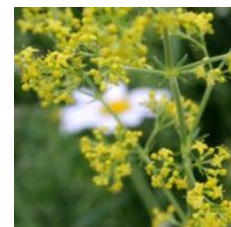
Allt material har dokumenterats i form av listor samt även fotodokumenterats för att kunna användas för framtida ändamål av arbetsgivaren.

Cristian Jaramillo

Mindre växter på Markims kyrkogårdsområde

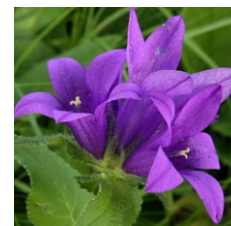
Gulmåra (*Galium verum*)

Juli-september. Den enda av mårorna med gula blommor, bortsett från den gulvita hybriden den kan bilda tillsammans med stormåra. Gulmåra blir upp till 60 cm hög och har talrika, väldoftande blommor som är ca 3 mm breda. Känns också igen på sina avlånga och smala blad som ser nästan ut som barr och sitter i kransar om vanligen 8. Hittades mest norr om kyrkogården men några exemplar kunde även hittas på bland annat område 1.



Toppklocka (*Campanula glomerata* ssp.)

Juli-augusti. Underarten prakttoppklocka som är kanske den vanligaste, blir upp till 50 cm hög och har en något kantig, hårig stjälk. Bladen är brett lansettlika med tandad kant och rätt så täthåriga, de övre oskaftade och de nedre skaftade med hjärtlik bas. 4-8 blad är vanligt. Blommorna blir 30-45 mm och är mörkt blåviolettera, samlade i ett huvud. Inga förväxlingsarter i området. Odlas vanligen som prydnadsväxt. Hittades i delområde 1 och 2.



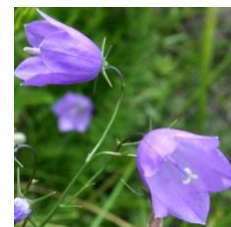
Kvickrot (*Elytrigia repens*)

Juni-september. En ganska vanlig gräsart som blir upp till 120 cm, sprids vanligt via vita, sega utlöpare. Stråna är gröna-blågröna och kala. Bladen blir 3-10 mm breda, något sträva och med glesa, långa hår på ovansidan. Axet blir 5-20 cm lång och är upprätt, ibland något violettaktigt. Småaxen är 8-17 mm och är överlappande, vanligen utan borsta eller kortare borst. Variabelt utseende gör att den kan ibland förväxlas med lundelm som dock oftast har långa borst på småaxen och stjälken är något hårig under lederna.



(Liten) Blåklocka (*Campanula rotundifolia*)

Juli-september. Blåklocka är väldigt lätt att känna igen på sitt spåda struktur och klockliknande blommor som för det mesta är ljusblå/lila men ibland även vita. Växten blir upp till ca 50 cm hög och blommorna blir 15-25 mm långa. I området är det endast stor blåklocka som den kan förväxlas med men den sistnämnda är betydligt högre och har längre blommor som är även mörkare och bredare. Blåklocka hittades på flera platser i kyrkogården, bl.a. på delområde 1.



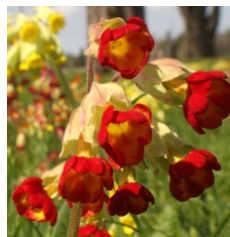
Röllika (*Achillea millefolium*)

Juni-oktober. Röllika är en väldig vanlig korgblommig växt som blir upp till 70 cm hög med blomknippen på topparna. Blommorna är 3-5 mm breda med 4-5 vita eller ibland rosa strålblommor. Stjälken är upprätt, mjuk gleshårig och dess blad (se bild) gör det lättare att känna igen arten då dessa är lansettlika och 2-3 gånger djupt parflikiga och håriga. Röllika kan ibland användas som prydnadsväxt och användes förut som magstärkande medel och sårrengörare. Hittas i stort sett överallt på kyrkogården, bland annat på delområde 2.



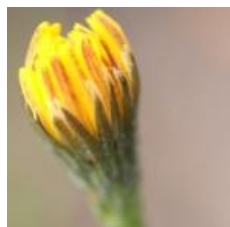
Gullviva [olika färgvarianter] (*Primula veris*)

April-maj. Gullvivan är ett vanligt inslag under vår-försommarmånaderna på kyrkogården. Bladen är omvänt äggformade samlade i en basal rosett och växten känns igen på sina gula blommor som sitter flockställda längst upp och som längst in har orangefärgade fläckar. Trots namnet förekommer olika förädlade färgvarianter som t.ex. röda och rosa. Växten användes förut till att färga snus och brännvin samt för att göra vin. Späda blad användes även till sallad. Gullviva kunde hittas på flera olika platser på kyrkogården, bland annat på delområde 2.



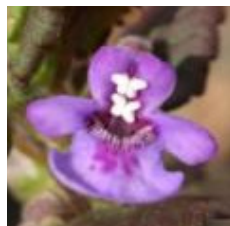
Höstfibbla (*Leontodon autumnalis*)

Juli-oktober. Höstfibbla är en maskrosliknande växt som blir upp till 40 cm hög. Stjälken är späd, kal och bladlös samt fågrenad. Rosettbladen är långsmala, djupt parflikiga och oftast kala men håriga gleshåriga exemplar är inte ovanliga. Blomskaftet är oftast glest fjällklädd och kantblommorna har rödaktiga strimmor på utsidan. Höstfibblor kan skiljas från maskrosor både på storleken samt på att de inte har ihåliga stjälkar. Till förväxlingsarterna hör sommarfibbla och strimfibbla som båda har ogrenade stjälkar samt grunt flikiga rosettblad. Exemplar hittades vid delområde 2.



Jordreva (*Glechoma hederacea*)

April-juni. Jordreva är ganska vanlig och rätt karaktäristisk i sitt utseende. Växten har ett krypande växtsätt och blir upp till 15 cm. Bladen är njurformade, grovt naggade och något brunröda till färgen. Själva blomman är oftast blåviolett med ganska bred underläpp jämfört med den övre. Man kan ofta se de vita ståndarknapparna som sitter korslagda på undersidan av överläppen. Jordreva är väldig allmän men kunde bl.a. hittas på delområde 4.



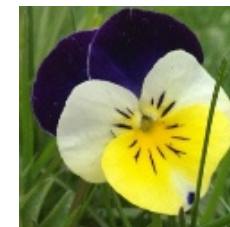
Prästkrage (*Leucanthemum vulgare*)

Juni-augusti. Prästkrage blir upp till 70 cm hög. Arten är väldig karaktäristisk med sina vita strålblommor och gula diskblommor. Flera arter kan dock ha liknande blommor men bladen är oftast annorlunda. Prästkragens blad är avlånga och tandade samt att den har spatellika rosettblad. Veldig vanlig på de olika områdena på kyrkogården men kunde bl.a. hittas på delområde 2 eller andra sparade områden.



Styvmorsviol (*Viola tricolor*)

April-oktober. Styvmorsviol kan oftast kännas igen på att den kombinerar tre färger, oftast blå, gul och vit. Den blir upp till 25 cm hög och är relativt vanlig på kyrkogården. Vid de fall där den kan förväxlas med åkerviol, kan styvmorsviol kännas igen på att den har en rätt utstickande sporre bak på blomman till skillnad från åkerviol som har en kortare sporre. Liksom åkerviol användes det inom farmakopén. Odlade penséer är förädlade hybrider mellan styvmorsviol och andra större arter av violer. Hittades bland annat på delområde 3.



Sloknunneört (*Corydalis pumila*)

April-maj. Som andra nunneörter har blommorna ett trumpetliknande utseende och växten har oftast klasar om 4-10 blommor. Till färgen är de blekt purpurröda, eventuellt med lite gult i sidokanten. Sporren är 6-10 mm lång och relativt rak. Stödbladen är solfjäderformigt flikiga, vilket är väldigt karaktäristiskt då det endast finns en annan art med liknande stödblåd. Sloknunneört blir upp till 15 cm hög och har två dubbelt 3-delade stjälkblad. Längst ner på växten finns det även en rotknöl som blir 1-2,5 cm stor. Hittades vid delområde 3.



Luktviol (*Viola odorata*)

Mars-maj. Luktviolens blommor är mörkblå/violetta men kan likna flera av de andra arterna likfärgade violerna som finns i området. En bra karaktär som kännetecknar denna art är dess starkdoftande blommor. Luktviol blir upp till 15 cm, är nästan kal och har njur-hjärtlika och finludna blad. Luktviolens blommor kan kanderas och användas för att pryda bakverk och de används även för parfymtillverkning. Arten kunde bland annat hittas på delområde 3.



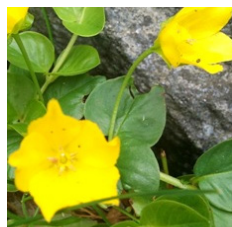
Brunört (*Prunella vulgaris*)

Juli-augusti. Veldig vanlig växt som blir upp till 25 cm med en uppstigande, gles hårig stjälk som är brunviolett-grön. Bladen är avlånga, grunt naggade men ibland helbräddade och sitter motsatta på relativt långa skaft. Det översta bladparet sitter ofta tätt under blomställningen. Rödviolett foder med blåvioletta blommor som ibland kan vara bleka eller rosa, med svagt tandad underläpp. Har inga direkta förväxlingsarter som förekommer i området. Hittades på flera av delområdena men bland annat på delområde 3.



Penningblad (*Lysimachia nummularia*)

Juni-september. Liggande-krypande växt som blir ca 60 cm lång med tjocka, motsatta, rundade och kala, något läderartade blad. Gula blommor med djupt 5-flikig krona som är något prickig, blir 15-30 mm bred och som sitter på grova skaft. Inga förväxlingsarter förekommer i området. Används ofta som rabattväxt men kan bli svårutrotad. Det förekommer att pennigblad används även som akvarieväxt. Några exemplar kunde hittas på delområde 3.



Stor blåklocka (*Campanula persicifolia*)

Juni-augusti. Stor blåklocka blir dubbel så stor som vanlig (liten) blåklocka, upp till 100 cm. Förutom storleken på både själva växten och blommorna, som det ibland kan finnas mindre exemplar av, skiljer sig stor blåklocka genom att den har väldigt långa märkesflikar, upp till 10 mm långa medan de är ganska korta hos blåklocka. Stor blåklocka hittades bland annat på delområde 4.



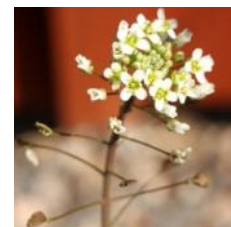
Teveronika (*Veronica chamaedrys*)

Maj-augusti. Vanlig art som blir upp till 35 cm lång och har en upprätt stjälk med 2 motsatta hårrader. Bladen är oskaftade-kortskaftade, grovt tandade och håriga. Kronan blir 10-12 mm bred, är djupblå till färgen, mörkådrar och vit i mitten. Inga egentliga förväxlingsarter finns. Veldig vanlig på frisk-fuktig, näringsrik mark och alltså ett vanligt inslag på samtliga delområden under vårmånaderna men hamnade sedan i skymundan efter igenväxt av gräs och andra större arter. Teveronikans blad har använts till örte, därav namnet.



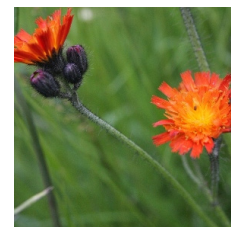
Lomme (*Capsella bursa-pastoris*)

April-oktober. Lomme blir upp till 40 cm hög och har vita blommor med fyra kronblad. Längst ner vid basen av stjälken finns rosettställda blad som är parflikiga-hela medan övriga stjälkblad är pillika och stjätkomfattande. Dock är det som är mest karaktäristiskt för lomme dess triangulära-hjärtformade fruktskidor. Anses vara ett vanligt förekommande ogräs. Förr i tiden användes lomme mot frossa. Lomme är ganska vanlig och hittades bland annat intill kyrkan samt vid den mindre parkeringen söder om kyrkogården.



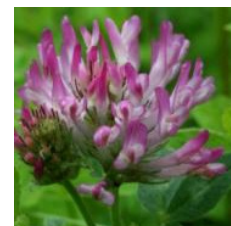
Rödfibbla (*Pilosella aurantiaca*)

Juni-juli. Kan bli upp till 60 cm men ibland även högre där det hunnit växa igen något. Rosettbladen är spatellika-lansettlika, ljusgröna och något vågkantade med långhåriga ovansidor samt ibland även under. Stjälk uppträtt med 4-6 mm långa, utstående hår och ibland enstaka, små blad. På toppen sitter 7-30 tätt samlade korgar med svarta hår. Blommorna är orangeröda längre ut och orangegula närmare mitten. Rödfibbla hittades bland annat i område 5 och även på område 6 (väst).



Rödklöver (*Trifolium pratense*)

Maj-september. En ganska vanlig förekomst på kyrkogården om den får växa fritt. Rödklöver kan bli upp till 60 cm hög, dess blommor sitter på en huvudlik ställning och är rödrosa till färgen. Bladen är 3-delade där småbladen är äggrunda-avlånga till formen och något mjukhåriga, oftast med vita teckningar, något som gör den lättare att känna igen. Inga liknande arter hittades i området, dock kan skogsklöver, som liknar rödklöver, förekomma men dess blad saknar vita fläckar och är något mer avlånga. Genom torkning och malning av blommorna gjorde man förut mjöl ska fungera som färgväxt. Rödklöver hittades bland annat på delområde 5.



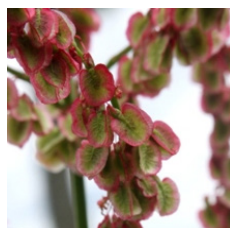
Skuggnäva (*Geranium pyrenaicum*)

Maj-september. Blir upp till 60 cm med en upprätt-uppstigande stjälk. Skuggnäva är en mjukhårig ört som bland annat karaktäriseras utav dess handflikiga, cirkelrunda basala blad. De rödvioletta blommorna växer ofta parvist, har 10 ståndare med knappar och kronbladen är djupt inskurna. Foderbladen är också karaktäristiska då dessa har en kort uddspets. Kan mest förväxlas med sparvnäva med de ovannämnda karaktärsdrag skiljer dem åt då sparvnäva inte har lika djupt inskurna kronblad, är mer lågväxt och korthårig. Hittades på område 5.



Ängssyra (*Rumex acetosa*)

Maj-juli. En relativt vanlig växt med upprätt, mjuk stjälk som blir upp till 90 cm. Stjälkbladen är pillika med stjälkofattande bas och de basala bladen är även de pillika men skaftade och blir 4-12 cm, 2-5 ggr så långa som breda. Har en gles blomställning. Kan förväxlas med stor ängssyra som är större, har tätare, upprepad blomställning och bladens basala flikar är mer utåtriktade. Även bergsyra är en förväxlingsart men denna har basala blad med spjutlik bas, dvs. med ändflikar som är helt utåt/sidoriktade. Växten har förut använts som spenat, till soppor och stuvningar men hela växten anses vara giftig av oxalsyra. Roten färgar gult. Hittades bland annat på område 5 och 6 (norr).



Stormåra (*Galium album*)

Juni-augusti. Liksom andra måreväxter har stormåran 4-kantig stjälk men känns bäst igen på dess storlek då den blir upp till 1 meter, dess relativt släta stjälk och de svällda lederna. Förutom dessa drag kan stormåra även kännas igen på de vita blommorna samt att den har 6-8 blad i kransar, åtminstone vid stjälklederna. Stormåra hittades bland annat på delområde 5 men fanns rikligt även på andra delområden på norra delen.



Fyrkantig johannesört (*Hypericum maculatum*)

Juli-september. Blir upp till 70 cm hög och har en kal, fågrenad stjälk som i tvärsnitt är fyrkantig (dock inte vingad som sin släkting). Bladen sitter motsatta och har antingen få eller inga glandelprickar (vita prickar på bladen) och med tät nervatur. Blommorna blir 15-25 mm breda och har svarta prickar eller streck på kronbladen. Foderbladen är trubbiga och minst 3 gånger så korta som kronbladen. Kan förväxlas med andra johannesörter men den fyrkantiga stjälken och foderbladen är bra karaktärer för att skilja dem åt. Hittades mest på delområde 5.



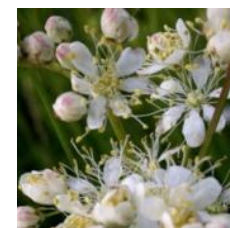
Humlelusern (*Medicago lupulina*)

Maj-september. Vanlig på torra och näringsrika områden som t.ex. grustag eller lermark av olika slag. Humlelusern blir upp till 40 cm och påminner om en mindre klöver men småbladen är uddspetsiga, dunhåriga samt fint tandade. Blomklasen är ofta skaftad och blommorna är gula med uppstående segel, 10-40 st per klase, till skillnad från andra gulblommiga arter av samma släkte som oftast är väldig fåblommiga. Hittades bland annat på delområde 5.



Brudbröd (*Filipendula vulgaris*)

Maj-juli. 20-50 cm. Brudbröd är relativt lätt att känna igen. Innan blomning har brudbröd rödlätta och runda blomknoppar och stjälken kan även vara något rödaktig. Knopparna sitter på en oregelbunden och yvig blomställning och vid blomning är blommorna gräddvita, oftast med 6 kronblad. Rötterna har elliptiska knölar och bladen är kala, med 8-20 par sågtandade småblad som till större del är samlade vid basen, endast enstaka kortare blad finns på den annars kala stjälken. Älggräs kan likna brudbröd något men har stjälkar med betydligt fler blad, blir något högre och växer oftast på något fuktigare marker. Förut kunde rotknölar användas till nödbröd samt även till grismat. I övrigt används brudbröd numera ibland som rabattväxt. Exemplar av denna art hittades bland annat på område 5 och 6.



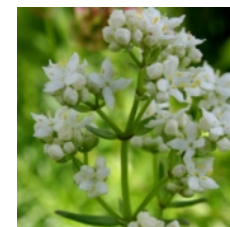
Ängshavre (*Helictotrichon* sp.) (inte egen bild)

Maj-juli. Smalbladiga gräs som växer med smala, hopdragna vippor. Släkten innehåller två ganska vanliga arter som båda har långa, 12-22 mm långa borst på småaxen: ängshavre (*H. pratensis*) och luddhavre (*H. pubescens*). Ängshavre börjar och slutar att blomma senare än luddhavre och blir upp till 100 cm till skillnad från luddhavre som blir upp till 80 cm. Luddhavre har blad som är något bredare än ängshavres samt att den förstnämnda har finhåriga, mjuka blad och är inte rännformade och sträva som på ängshavre.



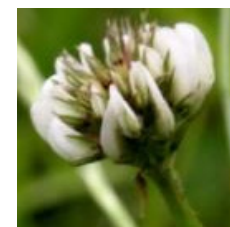
Vitmåra (*Galium boreale*)

Juli-september. En av de lättare mårorna att känna igen. Vitmåra blir upp till 50 cm hög och till skillnad från flera andra måror har den en upprätt stjälk som är röd nedtill och mest karaktäristiskt är att bladen har tre nerver och sitter i kransar om fyra. Blommorna är vita, är 3-4 millimeter breda och sitter i täta blomställningar. Vitmåra kan användas som färgväxt genom att torka och pulverisera dess rot som färgar av sig rött. Hittades på delområde 5.



Vitklöver (*Trifolium repens*)

Juni-september. Känns bäst igen på dess vita, huvudformade blomställning och krypande växtsätt som till längden blir ca 30 cm. Bladen är 3-delade och varje småblad är mer eller mindre hjärtformat och 1-2 cm lång, ofta med ljusa teckningar. Vitklöver kan användas i t.ex. gräsfröblandningar, som betesväxt samt som färgväxt då t.ex. kan ge alunbetat ylle gul färg. Ganska vanlig i kyrkogårdsområdet och hittades bland annat på delområde 5.



Ängsfrylen (*Luzula multiflora* ssp.)

Maj-juni. Ängsfrylen hör till tågväxter och kan vara ganska vanliga på relativt mager mark. De blir upp till 50 cm och växer i tuvor med uppräta strån. Bladen är platta, blir nästan en halv centimeter breda och har håriga, något sträva kanter. 3-10 ljus-mörkbruna blomhuvuden sitter på oftast långa skaft och de nedre stödbladen är kortare än blomställningen. Flera underarter finns. Kan förväxlas med knippfryle som dock har släta bladkanter, samt ibland även med svartfryle som oftast har mörkare, färre och inte långskaftade blomknippen samt mer kompakt blomställning.



Kråkvicker (*Vicia cracca*)

Juni-augusti. En av de vanligare inslagen inom släktet vickrar (*Vicia*). Kråkvicker blir upp till 100 cm och har en vek och kal eller tilltryckt hårig stjälk. Bladen är klängande med 6-15 par lansettlika småblad och blomklasarna är oftast mångblommiga med 10-30 blå-blåviolettera blommor. Kan förväxlas med ludd- och luktvicker med dessa är sällsynta samt större och grövre. Eventuellt kråkvicker förväxlas med häckvicker som också är väldigt vanlig men den sistnämnda har ljusare rödvioletta blommor som sitter i fåblommiga klasar om 2-5 st. samt 2-5 par småblad med trubbiga-rundade spetsar. Hittades på delområde 5.



Vårfingerört (*Potentilla crantzii*)

Maj-juli. Har en brundröd liggande-uppstigande stjälk som är upptill grenig och blir ca 30 cm. Vårfingerört har 5-fingrade, flikiga rosettblad som är gröna under. Stjälkbladen är oftast 3-fingrade. Blommorna är nog lättast att känna igen på sina gula kronblad som för det mesta har en orange fläck nära basen. Kan likna småfingerört som dock bland annat saknar de orange-färgade fläckarna på kronbladen och har håriga rosettblad. Hittades bland annat på delområde 5.



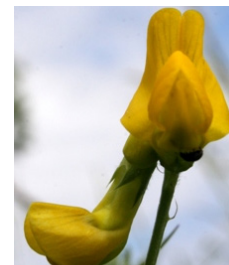
Piggstarr (*Carex spicata*)

Juni-juli. Vanlig halvgräs som blir upp till 70 cm lång och har långa, smala och platta blad. Axsamlingen är ganska utdragen och ganska högt upp på strået som är nästan 3-kantig och utan ledknutar. Frukthömmen är 4.5-5.5 mm långa, flasklika och gröna med utdragen "näbb" där den nedre delen är ljus och svampaktig. Dessa hömmen täcks delvis av så kallade axfjäll som är bruna-gulgröna med grön mittnerve (se den mindre bilden). Kan inte förväxlas med andra vanliga arter och de sällsynta arterna har annorlunda frukthömmen och axfjäll. Frukthömmena hos piggstarr blir ofta angräpnade av starraxgallmygga (*Wachtliella riparia*) och blir då förstörade. Enstaka exemplar av piggstarr kunde hittas på delområde 5.



Gulvial (*Lathyrus pratensis*)

Juni-juli. Vanlig ärtväxt som blir upp till 90 cm lång med klängande, kantig stjälk. Gulvial har bara ett par småblad som ovala och 2-3 cm långa och ett uddblad som är ombildat till klänge. Liksom andra ärtväxter har blommorna segel och är flerläppiga och för denna art gula. Dessa sitter i klasar om 5-12 blommor som är 10-16 mm långa och utvecklar sedan baljor som är platta och väldigt mörka till färgen. Gulvial kan möjligen förväxlas med käringtand som dock har 3-fingrade blad med betydligt bredare småblad och saknar klängen samt att den sistnämnda har alla blommor samlade i flock. Flera exemplar hittades på område 5.



Vårförgätmigej (*Myosotis stricta*)

April-juni. Tidig blommande förgätmigej som blir ca 20 cm hög och växer på torrare områden. Vårförgätmigej har en upprätt stjälk som vid blomning inte är så lång med när frukten börjar komma blir den väldigt lång och är ofta grenad från basen. Bladen är små och tunglika med krokthår på mittnerven på bladets undersida, något som är väldigt karaktäristiskt för denna art liksom de korta fruktskaften. Blommorna är ljusblå och blir inte mycket mer än 1 mm bred. Kan förväxlas med brokförgätmigej samt backförgätmigej men båda dessa har längre skaft och saknar de karaktäristiska krokthåren på bladens undersidor. Vårförgätmigej kunde hittas bland annat på delområde 5 samt 6 (norr).



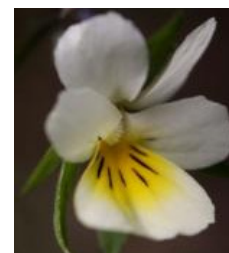
Humbleblomster (*Geum rivale*)

Maj-juli. Blommar vid en storlek på 20-50 cm. Ganska karaktäristisk med sina hängande klocklika blommor med brunröda foderblad och stjälk. Växer ofta på fuktig och näringsrik mark och hittades sparsamt på Orkesta kyrkogård. Kan inte förväxlas med andra nejlikrötter (*Geum*). Hittades sydost om delområde 6 (norr).



Åkerviol (*Viola arvensis*)

April-oktober. Vid blomning är åkerviol relativt lätt att känna igen. Arten kan bli ca 40 cm hög och har vita blommor som många gånger har en gul fläck på den nedersta blomfliken. Själva blomman blir 8-20 mm breda. Styvmorsviol kan ibland förväxlas med åkerviol men den förstnämnda har oftast större blommor, är flerfärgad och har en längre sporre (sticker ut ordentligt på baksidan av blomman). Vid tidpunkten för inventeringen kunde åkerviol bl.a. hittas på delområde 6 (norr) men observerades även på andra delområden.



Backglim (*Silene nutans*)

Juni-juli. Backglim är ganska vanlig och förekommer på torr mark. Till höjden blir den upp till 50 cm och har de flesta bladen i en basal rosett och bara några enstaka lansettlika par högre upp på den mjukhåriga stjälken. Rosettbladen är smalt spatellika och skaftade. Fodertuben är ca 10-nervig och smal med väldoftande blommor som är vita och tydligt skaftade, sittandes i en ensidig, nickande ställning. Kronbladen är djupt inskurna i två smala flikar som är ihoprullade på dagarna. En kal variant förekommer ibland och kallas kal backglim (var. *infracta*). Kan ibland förväxlas med nattglim som dock inte växer på samma tuvade sätt och har grönvita blommor. Hittades på flera ställen på delområde 6 (norr).



Vanlig bockrot (*Pimpinella saxifraga* ssp. *saxifraga*)

Juli-september. Vanlig ört på torr öppen mark och med liknande växtsätt som kirskaål och hundkäx. Örten bli upp till 60 cm med små, vita blommor som sitter på flera flocklika ställningar. Stjälken är upprätt och kal, ibland hårig samt ofta fåbladig. Bladen är en till två gånger parbladiga med sågtandade småblad, där de nedersta bladen är mindre flikiga än de övre och 3-4 cm breda. Kan ibland förväxlas med stor bockrot som dock är sällsynt, större och grövre samt har bredare blad. Vanlig bockrot användes förut som slemlösande och magstärkande. Hittades på delområde 6 (norr).



Grästhjärnblomma (*Stellaria graminea*)

Juni-september. Mer eller mindre liggande och kan bli upp till 70 cm lång. Veldig späd stjälk, grenig, 4-kantig, slät-mindre sträv. Stjälkbladen är motsatta och lansettlika, bredast vid basen och något kanthåriga vid basen. Stödbliden hinnlika och kanthåriga. 5-60 blommor, vita med djupt urnupna kronblad. Skiljer sig från t.ex. hönsarv genom ett mycket spädare intryck och betydligt mer urnupna kronblad, nästan så att det ser ut att vara 10 st i stället för 5. Utseenden kan även variera något på denna art men den är veldig vanlig på kyrkogården på samtliga områden som lämnats att växa fritt.



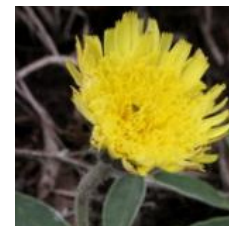
Mandelblomma (*Saxifraga granulata*)

Maj-juni. Mandelblomma är en veldig vanlig art som förekommer på torr-frisk, öppen mark. Arten blir upp till 35 cm hög och har en rödaktig ton samt är hårig och har enstaka små blad. Bladrosetterna med håriga och njurlika, grovt naggade och långskaftade blad uppkommer senare på växtsäsongen. Mandelblomman har 3-10 mandeldoftande blommor som är vita till färgen och vars kronblad är 9-16 mm långa. Inga förväxlingsarter finns i området. Hittades mest på delområde 6 (norr).



Mattfibbla (*Pilosella officinarum* spp.)

Maj-juli. Mattfibbla blommar vid 5-20 cm och har blommor som påminner de från en maskros. Växer på torra områden som t.ex. hållmarker och är mattbildande med utlöpare som är 1-5 cm långa. Rosettbladen är smalt elliptiska, håriga både på ovasidan och undersidan men under ger de ett gråvitt intryck. Stjälken hårig upptill och har antingen inga blad eller ett väldigt smalt och litet blad. Endast en blomma per stjälk och kantblommorna har ofta röda mittstrimmor på utsidan. Underarten gråfibbla är veldig lik men har bl.a. längre utlöpare. Mattfibbla är relativ vanlig, speciellt på torrare områden, och hittades bland annat på delområde 6 (norr).



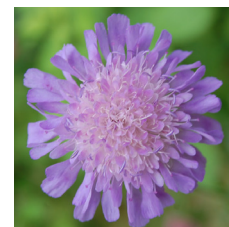
Rödkämpar (*Plantago media*)

Maj-Juli. Rödkämpar känns igen på att bladen som sitter i en basal rosett är breda och påminner mycket om grodblad. Blommorna är oansenliga och sitter på ett avlångt ax i toppen på ett långt skaft som blir upp till 50 cm hög, och har långa, rosafärgade ståndare som ger den ett karaktäristisk utseende under blomning. Vanlig art på öppna, torr-friska marker så som gräsmattor och ängar. Kan möjligen förväxlas med groblad men denna har violetta-gulaktiga ståndarknappar och har mer långskaftade blad. Rödkämpar kunde hittas bland annat på delområde 6 (norr), vid hållmarksområdet.



Ängsvädd (*Succisa pratensis*) (inte egen bild)

Augusti-september. Blir upp till 60 cm hög med en upprätt stjälk som oftast är grenad upptill. Bladen är helbräddade eller svagt tandade, elliptiska med smal bas och sitter motsatta. Blommorna är blåviolettera, 4-flikiga och sitter på halvklotformiga, korglika samlingar längst upp. Kan likna flera av de andra väddväxterna som t.ex. fältvädd och luktvädd, men dessa har blomsamlingar där de yttersta blommorna är stora och läppformade. Hittades bara fåtal exemplar på delområde 6 (väst).



Hundäxing (*Dactylis glomerata*)

Juni-juli. Hundäxing är en gräsart som är veldig vanlig i området och som blir upp till 100 cm hög. Till färgen är arten grå-blågrönaktig med styva, upprätta strån med sträva, 4-10 mm breda blad. Känns lättast igen på vippan som blir 6-12 cm, är ensidig och växer i täta gytringar (grupperade i samlingar) av småax. Hundäxing odlas i betesvallar och gräsmattor. Påträffades i stort sett överallt på och utanför kyrkogården på de områden som tilläts växa fritt.



Timotej (*Phleum pratense*)

Juni-September. Ett av de vanligare gräsarterna här och kan bli till höjden upp till 120 cm. Strån med 3-6 ledknutar och gröna blad som blir upp till 10 mm breda. Vippan blir upp till 14 cm lång med en grönaktig färg och oftast trubbig längst upp. Kan på avstånd påminna om ängskavle men axet är inte lika spetsigt i toppen och småaxen är "krabbklo-lik". Används ofta som vallväxt inom jordbruk. Hittades i stort sett överallt där det tilläts växa fritt och rikligt på t.ex. delområde 6 (väst), liksom andra vanliga gräsarter.



Ängskavle (*Alopecurus pratensis*)

Maj-juni. En av de vanligaste gräsarterna som förekommer på kyrkogårdsområdet. Ängskavle kan bli upp till 120 cm hög med en vippa som är upp till 10 cm lång. Vippan är oftast långsmal och spetsig i toppen samt ganska mjuk och böjlig. Kan ibland förväxlas med timotej men den sistnämnda är styvare, har mer avrundad spets och småaxen är annorlunda. Som nämnt ovan är den ganska vanlig och påträffades mer eller mindre överallt där gräs tilläts växa upp, speciellt på delområde 6 (väst).



Krustistel (*Carduus crispus*)

Juni-september. Stjälken är nästan kal, grenig och brett vingad. Taggarna är ca 3 mm långa och ger krustistel dess taggiga utseende nästan hela vägen upp men saknar dessa just nedanför korgen. Bladen är lansettlika, relativt flikiga och med veka taggar samt även håriga men distinkt vitt filthåriga på undersidan. Har ofta korgsamlingar på 3-5 blommor som sitter på en korgskaft utan taggar. Korgarna är 1,5-2,5 cm breda, nästan kala och taggiga med uppåt-utåtriktade holkfjäll. Påminner en del om piggtistel som dock har 1-4 korgar i samlingar och inte är vitt filthåriga på undersidan av bladen. Kan också förväxlas med kärtistel som dock är vasstornig och har smalare och djupflikigare blad. Krustistel kunde bl.a. hittas vid delområde 7 men även straxt utanför kyrkogårdsmuren på flera ställen.



Vitsippa (*Anemone nemorosa*) (inte egen bild)

April-maj. Relativ vanlig art med kal, upprätt stjälek och blir ca 20 cm hög. Stjälkbladen är 3-delade och flikiga samt skaftade. Blomman är vanligen vit med gula ståndare, blir 2-4 cm bred och sitter ensam, oftast bara öppen på dagen. Utan blommor kan vitsippa möjligen förväxlas med gulsippa som dock har oskaftade stjälkblad och två blomstänglar från samma stjälek. Odlas ofta och det finns flera former och namnsorter med olika färger. Hittades på delområde 7.



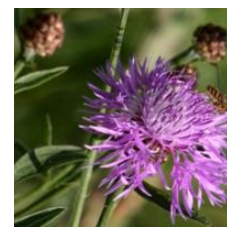
Åkertistel (*Cirsium arvense*)

Juli-september. Vanlig tistel som blir upp till 130 cm hög med upptill grenad stjälek och många små blomkorgar. Stjälken är slät men kan se något tornig ut grund av de nedlöpande bladen, dock något ullhårigt längst upp och bladen är kala på ovasidan och filthåriga under samt oftast brett parflikade med borsttaggig kant. Blomkorgarna är äggrunda, 8-12 mm breda med rödvioletta, doftande blommor samt tilltryckta holkfjäll. Kan variera när det gäller hårlighet. Kan bilda hybrider med andra tistlar. Liksom för andra tistlar verkar dunet från fröhuset ha använts som fjäder i sängkläder av fattiga och ansågs vara ett hatat ogräs på åkrarna på grund av sitt krypande växtsätt. Hittades på delområde 7.



Rödklint (*Centaurea jacea*)

Juli-september. Stjälken är oftast upprätt och något sträv av korta hår med en längd på upp till 80 cm. Bladen är lansettlika och glest tandade, något gråaktiga. Blommorna blir upp till 4,5 cm breda och purpurfärgade med karaktäristiska holkfjäll som är blekbruna, rundade med något flikiga bihang, något som gör den lättare att skilja från andra likfärgade klintarter. De flesta förväxlingsarter är ovanliga men vädtklint som är ganska vanlig kan skiljas från rödklint då den förstnämnda har parflikiga blad och är större och kraftigare. Användes förut som färgväxt då den gav en gul färg. Exemplar hittades bland annat på delområde 8 eller i anslutning till det.



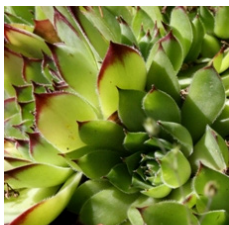
Kärleksört (*Hylotelephium telephium*)

Juli-september. Som flera andra fetbladsväxter föredrar denna art även torra områden och kan hittas på hållmarksområden och stenmurar. Kärleksört blir upp till 50 cm och är kal. Bladen är avlångt, äggrunda och mjukt sågkantade. De är blågröna till färgen och sitter oftast motsatta eller i krans och är 5-10 cm med något stjälkfattande bas. Blomställningen är tät med gulvita-gulgröna blommor med 5 kronblad. Användes förut mot liktornar samt brännsår. Vanlig på kyrkogårdsmuren speciell på västra delen.



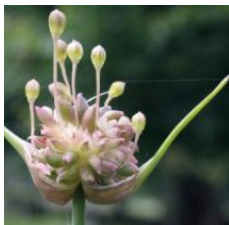
Hammarbytaklök (*Jovibarba globifera*)

Juli-augusti. Hammarbytaklök är vanligen en odlad växt som trivs på torr mark. Kan bli upp till 30 cm hög vid blomning och har bladen samlade i en klotformad rosett som blir ett par centimeter bred. Hör till fetbladsväxterna och har därför köttiga blad som för hammarbytaklök är oskaftade och mer eller mindre inböjda samt fint sågkantade. Blommorna är 6-taliga, klocklika och blir 1,5 cm långa samt är blekgula till färgen med fransade kronblad. Är väldig lik taklök men den sistnämnda har blommor som har betydligt fler kronblad och är purpurröda till färgen. Odlas ofta som stenpartiväxt. Kunde hittas på den västra kyrkogårdsmuren.



Backlök (*Allium oleraceum*)

Juli-augusti. Känns igen på den huvudlika strukturen bildad av rödvioletta, löklika groddknoppar där det sticker ut några få blekröda-grönbruna blommor på långa skaft. Under hela den strukturen sitter det två oliklånga och kvarsittande hölsterblad. Till höjden blir backlök upp till 60 cm hög. Smala blad av backlök kunde förut användas som krydda. Några exemplar av backlök hittades på västra kanten på kyrkogårdsmuren, en miljö som är gynsam för backlök liksom hällmarker och andra torra och friska områden.



Kaukasiskt fetblad (*Phedimus spurius*)

Juli-augusti. En vanlig fetbladsväxt på t.ex. stenmurar eller berghällar. Ofta i mattlika bestånd med täta bladskott och blir upp till 15 cm. Bladen växer till större del motsatta på stjälken, är kortskaftade och har en äggrund-rombisk form med något naggade kanter vid spetsen. Blommorna växer i väldigt täta samlingar och är rosa till färgen, vilket gör den lättare att känna igen. Utan blommor kan de likna sibirisk fetblad men den sistnämnda har mer avlånga blad och dessa är mer trubbig-/sågtandade längst ut. Kunde bland annat hittas på kyrkogårdsmuren, sydvästra sidan.



Harklöver (*Trifolium arvense*)

Juni-augusti. Upprätt stjälek som blir upp till 30 cm hög och är gråbluden och grening. Bladen är 3-fingrade som på alla klöverväxter och småbladen är lansettlika, ca 1-2 cm långa. Huvuden är äggrund-cylindriska med en grårosa ton och ett luddet intryck som kommer från det ludna fodret på varje liten blomma som utgör de avlånga "huvuden". Detta gör att harklöver inte lätt kan förväxlas med andra klövrar. Hittades bland annat på västra kyrkogårdsmuren men även på delområde 6 (väst).



Korsört (*Senecio vulgaris*)

Mars-november. Nästan kal eller spindelvävhårig ört som blir upp till 40 cm hög. Stjälken är upprätt och kantig, ofta purpur-röd längst ner. Bladen är saftigt gröna, grunt, trubbigt parflikiga. Blomkorgar oftast få, smala och bredast vid basen, och sitter i glest toppställd samling med gula blommor, sällan med strålblommor. Korgarna omges av talrika holkfjäll som i sin tur anges av svartspetsade ytterholkfjäll. Liknar mest bergkorsört som dock har rikligt med korgar i en kvastlik samling och som saknar de svarta ytterholkfjällen. Även klubbkorsört kan vara en förväxlingsart men denna är klubbig och har oftast välutvecklade strålblommor. Hittades bland annat på västra muren.



Harkål (*Lapsana communis*)

Juli-september. 20-120 cm. Harkål har 8-15 blekgula blommor och en grenig stjälek som nertill är styvhårig och upptill kal. De övre bladen är nästan hela och äggrunda-lansettlika medan de nedre blad har en stor buktad ändflik och små parflikar. Harkål hittades på södra sidan just utanför muren samt även på den sydöstra sidan om kyrkogården just i anslutning till havrefältet i öst.



Kirskål (*Aegopodium podagraria*)

Juni-augusti. Kirskål har fårig och kantad stjälek som är ihålig och storleken är upp till 1 meter hög. Blommorna sitter på flockställd struktur och är små och vita. Bladen är bra kännetecken för kirskål då dessa är långskaftade och dubbelt tredelade med skarptandade småblad, något som gör det lättare att skilja mellan liknande växter. Kirskål har även en speciell smak och kan användas i matlagning i t.ex. pajer eller dess blad som spenat. Påträffades rikligt bland annat utanför östra kyrkogårdsmuren men hittas lätt på andra platser.



Råg (*Secale cereale*)

Juni. Ytterligare högväxt gräs som kan bli upp till 180 cm hög och är vanligast odlad men kan förekomma i anslutning till kulturmark. Strån korthåriga strax under axet samt upprätta med blågröna blad som är stråva ovan. Axet blir 5-15 cm lång och är tvåsidigt med oskaftade småax som har långa borst där borsten är ungefär lika långa på varje småax. Kan ibland förväxlas med korn som dock har längre borst på de nedre småaxen men även vete kan förväxlas men denna har dock oftast korta borst. Den framställda hybriden rågvete förekommer men hittas inte lika ofta förvildad och liknar mest råg. Används mest som brödsäd och odlades mer vanligt förut fram till 1800-talet. Hittades på sydvästra delen av kyrkogårdsmuren.



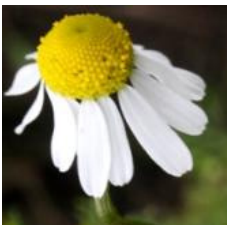
Havre (*Avena sativa*) (inte egen bild)

Juli-augusti. Kraftig och högväxt gräs som blir upp till 120 cm hög och är tillfällig förvildad. Vippan är allsidig med oftast nickande och stora småax som ibland har ett långt borst. Havre har kala strån liksom bladen som även är ganska breda. Liknar mest flyghavre som dock har småax med flera borst och större och yvigare vippan. Andra vanliga sädeslag skiljs genom att de har ax i stället för vippor. Hör till de fyra vanliga sädeslagen och förekommer först och främst i odlingar men kunde hittas just utanför sydöstra muren.



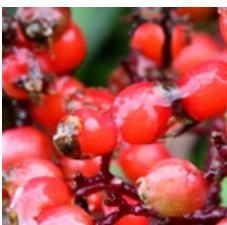
Baldersbrå (*Tripleurospermum perforatum*)

Juni-oktober. Baldersbrå är prästkragelik och med en grön, kal stjälk som blir upp till 80 cm hög. Bladen är finflikiga dill-lik och blommorna blir 3-4 cm breda och är relativt doftlösa. Kan ibland förväxlas med kustbaldersbrå som dock har köttigare blad och är oftast mindre med en något rödaktig stjälk. Utan de vita strålblommorna kan det ibland även förväxlas med kamomill men den sistnämnda har en ganska stark och karaktäristisk doft. Exemplar av denna art hittades på just utanför södra kyrkogårdsmuren.



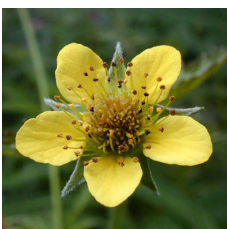
Druvfläder (*Sambucus racemosa*)

April-juni. Stor buske som som blir 1-4 m hög. Grenar och kvistar har ljusbrun märe och motsatta blad som är parbladiga med 1-3 bladpar och ett uddblad. Blommorna är gulgröna och i rundade eller ovala blomställningar. Frukterna är röda och bärlika men hela växten räknas som giftig. Kan ibland påminna om fläder när inga blommor eller frukter är synliga. I övrigt har fläder svarta frukter och vita blommor i något mer plattade blomställningar som blommar något senare. Odlas ofta som prydnadsbuske. Återfanns just utanför västra kyrkogårdsmuren.



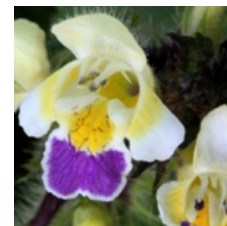
Nejlikrot (*Geum urbanum*) (inte egen bild)

Juni-augusti. Den vanligaste av de gulblommiga nejlikrötterna här i Sverige. Nejlikrot blir upp till 60 cm hög och har en upprätt stjälk. Basalbladen är parflikiga och stjälkbladen 3-flikade eller 3-fingrade med 1-3 cm långa, flikade eller tandade stipler. 2-5 blommor sitter på upprätta skaft med gula kronblad. I frukt med tillbakaböjda foderblad. Kan möjligen förväxlas med humleblomster när inga blommor finns med stiplerna samt de foderbladen vid frukt, skiljer arterna åt. Övriga förväxlingsarter är väldig sällsynta. Förut kunde nejlikrotens jordstam användas som läkemedel. Den aromatiska doften från de underjordiska delarna har också använts som ersättning för kryddnejlikor. Hittades på diverse platser, bland annat just utanför södra kyrkogårdsmuren.



Hampdån (*Galeopsis speciosa*)

Juli-augusti. Liksom andra dånar har hampdån en välvd överläpp samt 3-flikig underläpp där en nedersta fliken är störst. Hampdån blir upp till 80 cm och har en kraftig, fyrkantig och styvt hårig stjälk. Bladen sitter motsatta och är äggrunt spetsiga med grovt sågtandat kant. Kronan blir 25-35 mm och är gul med violett fläck på underläppen. Blommornas karaktäristiska utseende gör hampdån svår att förväxlas med andra arter. Hittades strax utanför muren på nordvästra sidan nära spannmålsodlingarna.



Pipdån (*Galeopsis tetrahit*)

Juli-september. Blir upp till 70 cm hög med en styvhårig stjälk på kanterna med äggrunda-smalt äggrunda blad som är grovt tandade och spetsiga. Kronan är rödrosa, upp till 20 mm och med gula och lila teckningar på underläppen. Vanlig växt på kulturpåverkade områden. Mycket lik toppdån men underläppen på pipdåns blommor är raka längst ner samt att den lila teckningen inte når hela vägen ner till underläppens nedre kant. Exemplar av denna art hittades utanför västra muren i anslutning till spannmålsodlingarna i nordväst.



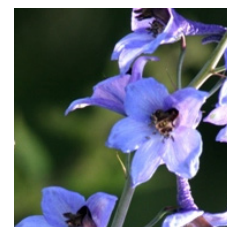
Rödplister (*Lamium purpureum*)

April-oktober. Rödplister är ganska vanlig och trivs på olika slags miljöer. På höjden blir den upp till 35 cm och bladen är äggrunda och långskaftade nedtill och kortskaftade upptill. Kanterna på bladen är trubbigt sågtandade-naggade, inte lika sågtandade som vitplisters blad, samt regelbundet tandade. Själva blommorna blir 10-20 mm och är rödrosa, ibland med något fläckig underläpp. Några exemplar av rödplister hittades bland annat strax utanför västra kyrkogårdsmuren, vid den norra sidan.



Stor riddarsporre (*Delphinium elatum*)

Juni-augusti. Högväxt ört som blir upp till 180 cm hög och har en stjälk som är något blådaggig upptill. Bladen är kala, med 3-5 breda, inskurna och vasst tandade flikar samt skaftade. Blommorna blir 1,5-3 cm breda med blåaktig krona och lång sporre. Frukterna är brunaktiga baljkapslar som sitter i grupper om 3-5 stycken. Kan inte förväxlas med andra arter. Ofta en odlad art som har naturaliserats. Används ofta i rabatter och olika förädlade varianter arter under namnet trädgårdsriddarsporrar finns. Hittades strax utanför nordvästra kyrkogårdsmuren.



Träd

Lind (*Tilia cordata*)

Juli-augusti. Lind är en vanligt förekommande art som kan bli upp till 30 m hög med bladskivor som är 3-7 cm långa. Bladen har en hjärtlik bas och sågtandade kanter, är kala men har rostbruna hårtofsar i nervvinklarna. Tvärnerverna är otydliga. Vanlig hamlingsträd. Blommorna är bleka och sitter i knippen. Årsskotten är nästan kala till skillnad från bohuslind. Hybriden mellan lind och bohuslind, s.k. parklind, är vanlig och skiljs genom sina hårda nötter och kala bladskäft samt tydliga tvärnerv. Används ofta till sniderier pga. sin mjuka ved och har förut används för att göra ritkol. Barken har använts till rep, mattor och i trädgårdar. Te av lindblommor har förut använts inom farmakologin då det ansågs vara svett drivande. Lind är numera ett vanligt förekommande träd i parker.



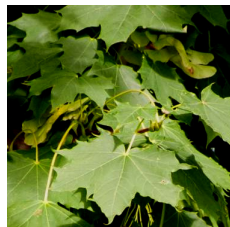
Skogsalm (*Ulmus glabra*)

April-maj. Skogsalm är en vanlig trädart i södra Sverige som blir upp till 30 m hög. Alm skjuter inte rotskott och har uppåtriktade, och mot spetsen, utåtböjda grenar. Bladskiva 10-12 cm lång, mörkgrön, oftast bredast ovan mitten med sågtandade kanter och uddspets samt sandpapperssträv ovasida. Blommoorna är små, rödaktiga och sitter i små täta samlingar. På hösten blir löven gula. Kan förväxlas med lundalm och vresalm men båda dessa har kala och glänsande bladovansidor samt att vresalm dessutom har långskäftade blommor. Den största almen blir upp till 30 m och 500 år gammal med den stamomkrets på ca 6 m. Almsjukan angriper samtliga almar, något som dödar almarna innan de nått hög ålder och har gått hårt åt almbeståndet till den grad att skogsalm numera ingår i rödlistan. Den hårda, ådriga veden har bland annat använts inom möbelindustrin. I övrigt planteras de ofta i parker och trädgårdar av olika slag.



Lönn (*Acer platanoides*)

April-Maj. En sydlig art som naturligt förekommer ända upp till Ångermanland. Lönnen blir upp till 25 m och har karaktäristiska blad som blir 8-15 cm, är kala och till formen 5 spetsiga. De har grovtandade flikar och har oftast 7 huvudnerv. På hösten får löven olika nyanser av gul och rött, något som gör att lönn gärna planteras. Blomställningarna är kala, gulgröna och kvastlika och frukterna är vingade och bildar en trubbig vinkel. Den största lönnen som mäts i Sverige hade en höjd på 27 m och en omkrets på 5,55 m i brösthöjd. Lönn används flitigt inom finare snickeriverk, musikinstrument samt intarsia och det sades att från saven kunde man göra sirap.



Ask (*Fraxinus excelsior*)

Maj. Blir upp till 35 m hög och är den sista som får löv samt den första som avlövas. Grenarna är uppåtböjda och bladen är motsatta samt parbladiga, oftast med 4-7 bladpar med sågade småblad. Vinterknopparna är matta och svartbruna med en större spetsknopp och mindre sidoknoppar. Blommorna är mångtaliga, saknar vanligen kronblad och sitter i knippen. Frukterna är vingade nötter, 3-4 cm långa och utdraget elliptiska som ofta sitter kvar på vintern. Kan inte förväxlas med andra arter även om bladen påminner om dem från rönn, fläder eller druvfläder men i övrigt är de väldigt olika. En av de största askarna var 30 m hög med en stamomkrets på 6,35 m. Förut var asken viktig tack vare sitt hårda och sega virke som kunde användas till redskap och verktyg. Barken kunde användas mot frossa och mask och genom hamling kunde askarna också tjäna som kreatursfoder. Numera används den ibland som parkträd men drabbas inte alltför sällan av askskottsjukan, som liksom almsjukan, beror på en svamp som riskerar att slå ut en större del av askbeståndet inom den närmaste tiden, något som placerar arten inom rödlistan.



Ek (*Quercus robur*)

Maj. Ek är en vanlig i söder och kan bli upp till 30 m hög. Stammarna har grå sprickig bark och i gynnsamma förhållanden kan ekstammar bli omkring 10 meter i omkrets. Knopparna är något rundade till formen. Bladskivorna har 3-6 par olikstora rundade flikar, är kala eller glest håriga på undersidan och sitter på korta bladskäft. Ekollon 2-3 cm, långstrimmiga och sitter på långa skäft. Ek liknar bergesk och kan bland annat skiljas ur genom att ek har urnupna bladbas medan bergesk har avsmalnande bladbas samt att den sistnämnda har kortskaftade ekollon och spetsiga vinterknoppar. Äldsta kända eken är Rumsullaeken i Småland som sägs vara 900-1000 år gammal och har en omkrets i brösthöjd på 13 meter. Ek har varit en väldigt viktig trädart tack vare sin hårdhet och motståndskraft. Förut tillhörde alla ekar kronan då dessa var viktiga för skeppsbyggnad. Ekollonen har använts till svinfoder men lämpar sig inte som människoföda. Barken har även använts för att färga svart. Kan ofta angripas av bladätande insekter som dock inte utgör något hot för eken då blad växer ut hela tiden. Vissa år stöter ek av många och stora grenar men detta är något som är självreglerat för att gallra kronan, något som förekommer hos bland annat alm, asp och sälg. Ekar har uppvisat hög biodiversitet bland de olika trädarterna, speciellt gamla ekar utgör viktiga habitat för flera sällsynta skalbaggar och därför anses såna gamla ekar vara speciellt skyddsvärda inom arbetet för att bevara den biologiska mångfalden och för att skydda vissa rödlistade arter.



Hästkastanj (*Aesculus hippocastanum*)

Maj-juni. Hästkastanj blir upp till 25 meter hög och har en stor, relativt rund krona och hängande nedre grenar. Vinterknopparna sitter motsatta och är klubbiga samt glänsande mörkbruna. Bladen är väldigt karaktäristiska då de är väldigt stora och fem- till sjufingrade med omvänt äggrunda småblad och lång bladskäft. Blommorna är vitmönstrade och har gulröda fläckar. Frukten är en grovtaggig kapsel som innehåller ett eller ibland två frön (hästkastanjer), vilka är giftiga till skillnad från äkta kastanj som dock inte växer i vild tillstånd i Sverige. Kan inte förväxlas med andra arter. Hästkastanj är vanlig i parker och trädgårdar och fröna gavs förut som foder till hästar som alltså kan äta dessa.



Fjärilar

När det gäller de flesta fjärilarna som identifierades och hittades i Markim kyrkogård, kunde de flesta hittas innanför kyrkogården men talrikare kunde flera arter ses utanför murarna närmare de olika jordbruksfälten. En del arter kan vara svåra att skilja mellan enbart utifrån vingarnas ovansida och därför är identifiering säkrast genom vingarnas undersidor.

Pärlgräsfjäril (*Coenonympha arcania*)

En väldigt vanlig art med en vingbredd på 28-38 mm och som flyger vanligast under juni-juli. Känns bäst igen på sina gulbruna framvingar med bred, mörkbrun sidokant och helt mörkbruna bakvingar. På undersidan känns arten bäst igen på det breda, vita stråket på de bakre vingarna samt placeringen av de ringformade fläckarna, vilka syns väl på bilden. Vanlig omkring hagmarker och mindre ängar med larver som livnar sig på olika sorters gräs. Påträffades mest utanför kyrkogårdsmurarna.



Luktgräsfjäril (*Aphantopus hyperantus*)

Mörkfärgad fjäril med en vingbredd på 30-52 mm, vanligast under juni-augusti. På ovan sidan är luktkräsfjäril mörkbrun med ibland otyliga ögonfläckar som oftast är mer tydliga på den ljusare undersidan av vingarna. Har ett långsamt flygsätt och uppfattas nästan som svart när den flyger. Hagmarker och längs skogskanter är områden där den påträffas samt på öppen och blomrik mark. Olika gräs och halvgräs utgör föda för larven.



Nässelfjäril (*Aglais urticae*)

En av de vanligare och mest välkända arterna av dagfjärilar i Sverige och kan ses från april-september men kan ibland även ses tidigare. Nässelfjäril har en vingbredd på 38-62 mm och väldigt karaktäristiska vingteckningar på ovasidan som gör arten lätt att känna igen, inte minst på de blekblå teckningarna på vingarnas kanter. Vanlig på kulturmarker och trädgårdar. Larvernas föda utgörs av huvudsakligen nässlor.



Kålfjäril (*Pieris brassicae*)

En av de större dagfjärilarna här i Sverige med en vingbredd på 50-64 mm och ses vanligast under april-september. Kan i viss mån påminna om rovfjäril eller rapsfjäril men skiljer sig från rovfjäril mest genom att den svarta fläcken på framvingarnas framkant är längre utdragen samt att honorna har en kilformad teckning längs med framvingarnas bakre kant. Från rapsfjäril skiljer den sig förutom på storleken även på avsaknandet av de mörkpudrade vingribborna. Lever allmänt på öppna, blomrika kulturmarker och larverna livnar sig på olika kålsorter och krasse.



Ängssmygare (*Ochlodes venata*)

26-32 mm i vingbredd och ses vanligast juni-augusti, kan under flygning förväxlas med både silversmygare och mindre tätelsmygare. Ängssmygare känns bäst igen på undersidan då den är gulgrön och har svagt antydda gula fläckar som är nästan fyrkantiga. På ovasidan kan hanen kännas igen på det helsvarta doftfjällstråket i mitten på framvingarna, vilket skiljer sig från silversmygarens som har en vit strimma i mitten. Flyger på olika typer av ängsmark, gärna efter skogsvägar och bryn. Värdväxter för larven är olika vanliga gräsarter.



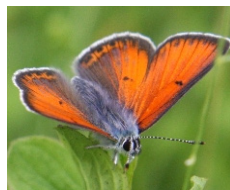
Mindre tätelsmygare (*Thymelicus lineola*)

Liten, allmän art som är enfärgad och har en vingbredd på 25-28 mm. Arten kan ses vanligen mellan juli-augusti men kan även ses tidigare. På ovasidan är den gulbrun och hanen har ett tunt doftfjällstråk (svart streck som avger doft för att attrahera honor vid parning) över framvingarna som inte alltid är lika framträdande som ängssmygarens. På undersidan är det mer eller mindre enfärgad utan de ljusa, fyrkantiga fläckarna som förekommer hos bland annat ängssmygare. Larven livnar sig vanligast på olika vanliga gräsarter som ängskavle, hundäxing och kvickrot.



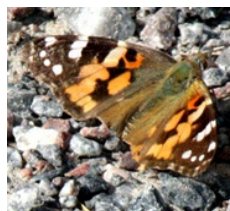
Violettekantad guldvinge (*Lycaena hippothoe*) [NT]

Ansenlig dagfjäril som har en vingbredd på 25–35 mm och flyger vanligen mellan juni och juli eller senare i de norra trakterna. Hanens vingar är glänsande gulröda på ovensidan med svarta eller mörkvioletta ytterkanter och enstaka mörka mindre fläckar dock med mörkare bakvingar. Kroppen är grå-violett pudrad. Gynnas av frisk ängsmark där inte alltför sen slätter bedrivs och är flitiga blombesökare, inte minst på olika arter av smörblommor. Larverna livnär sig på främst ängssyra men även bergsyra och krusskräppa hör till larvernas föda. Minskning och fragmentering av deras livsmiljöer samt nyare jordbrukstekniker har försämrat livsförhållandena för violettekantad guldvinge och har drivit arten till kategorin "nära hotad" (NT) i rödlistan.



Tistelfjäril (*Cynthia cardui*)

Stor dagfjäril med en vingbredd på 55–74 mm som på långt håll kan ibland förväxlas med nässeljäril eller eventuellt med en pärmorjäril. Flyger vanligast under juni och fram till och med september och räknas som jordens mest utbredda dagfjäril. Tistelfjäril har ganska karaktäristiska mönster på vingarna som dock gör den relativt lätt att känna igen med fläckar av vitt, svart och orange. Undersidan är grå-brunaktig i olika mosaikmönstrade nyanser. Flyger på öppna marker och en vanlig blombesökare. Till larvernas föda hör tistlar men även andra örter är vanliga.



Välkommen att kontakta kyrkogårdsförvaltningen:

Tomas Hallberg, kyrkogårdsföreståndare
Tfn: 08 - 511 862 32
e-post: tomas.hallberg@svenskakyrkan.se

Aylin Seid, assistent
Tfn: 08 - 511 862 31
e-post: aylin.seid@svenskakyrkan.se

Telefontider:

måndag 13.00-16.00
tisdag - torsdag 8.00-12.00
fredag 13.00-16.00

Postadress:

Vallentuna församling
Kyrkogårdsförvaltningen
Kyrkvägen 4
186 30 Vallentuna

Besöksadress:

Ladugården
Kyrkvägen 11
186 30 Vallentuna

Hemsida:

www.vallentunaforsamling.se/kyrkogard